

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA

AZ ENSZ ÁLTAL AKKREDITÁLT NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNY

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-747/2020. számú ügyben

Ép értelmű autizmus spektrum zavarral élő tanuló oktatásának
hiányosságaival összefüggésben

Előadó: dr. Bene Beáta

Érintett szervek:

- Budapest XVIII. Kerületi SOFI Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény
- Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat 2. sz. Szakértői Bizottsági Tagintézménye
- Külső-Pesti Tankerületi Központ

2020.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-747/2020. számú ügyben
(előzmény: AJB-705/2019., AJB-3054/2018.)**

Az eljárás megindítása

Egy édesanya panaszbeadványában előadta, hogy gyermeke a Budapest XVIII. Kerületi Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Készségfejlesztő Speciális Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény (a továbbiakban: Iskola) 7. osztályos tanulója, aki ép értelmű autista. Sétélmezte, hogy gyermekét az Iskola ennek ellenére az értelmi fogyatékossgal élő tanulók osztályába sorolta, ami miatt nem kapja meg az állapotának megfelelő oktatást. Kifogásolta, hogy a tanítási év folyamán nem ismerhette meg a gyermeke munkáit, annak füzeteit az Iskola a kérésre sem mutatta meg, a gyermeke tolltartója heteken keresztül érintetlen volt, a tájékoztató füzete a februári bizonyítványosztáskor látták utoljára, mert az Iskola azt nem küldte haza. A szülő tudomása szerint az Iskolában a gyermekek személyi aktája is eltűnt, mert erre hivatkozva kértek ismét a gyermekekre vonatkozó személyes adatokat. A panaszos szülő utalt arra is a beadványában, hogy az iskolai állapotok miatt kérelemmel fordult az Iskola fenntartójához, a Külső-Pesti Tankerületi Központhoz (a továbbiakban: Tankerületi Központ) is 2018. május 25-én, azonban a fenntartótól kérelmére nem kapott semmilyen visszajelzést, illetve választ.

Tekintettel arra, hogy a panaszbeadványban foglaltak alapján felmerült az alapvető jogokkal összefüggő visszásság gyanúja, ezért az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (1) bekezdése alapján hivatali elődöm vizsgálatot indított. A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdés b) pontja és (2) bekezdése alapján tájékoztatást kért az Iskolától és a Tankerületi Központtól.

Válaszaik ismeretében elődöm ezentúl egyrészt a Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat 2. sz. Szakértői Bizottsági Tagintézményének (a továbbiakban: Szakértői Bizottság) vezetőjétől kért tájékoztatást, illetve az Iskola igazgatójától a válaszában foglaltak alapján további kérdések tisztázását kérte. A Szakértői Bizottság és az Iskola újabb válasza alapján az Iskola igazgatójának újabb kérdéseket tett fel, valamint az EMMI oktatásért felelős államtitkárától kérte az ügyvel kapcsolatos szakmai álláspontjának kifejtését. Emellett az ügyben az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának dékánjához is fordult szakmai kérdések tekintetében.

Az érintett alapvető jogok és elvek

- a jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye: „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Alaptörvény B) cikk (2) bekezdés];
- az oktatáshoz való jog: „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapsfokú, az ingyenes, mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Alaptörvény XI. cikk bekezdés];
- a hátrányos megkülönböztetés tilalma és a fogyatékossgal élő személyek védelme: „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.” [Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés]; „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossgal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés];
- a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog: Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. [Alaptörvény XIV. cikk (1) bekezdés];

- a jogorvoslathoz való jog: „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.*” [Alaptörvény XXIV. cikk (7) bekezdés].

Az alkalmazott jogszabályok

- a köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.);
- a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény (a továbbiakban: CRPD);
- a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 15/2013. EMMI rendelet);
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 20/2012. EMMI rendelet);
- a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet (a továbbiakban: Irányelv).

A megállapított tényállás

1.1. Az *Iskola vezetője* hivatali elődöm *első megkeresésére* adott első válaszában hivatkozott arra, hogy az Iskola (enyhe és középsúlyos fokú) értelmi fogyatékossgal és ahhoz társuló egyéb fogyatékossgal, egyéb pszichés zavarral, autizmus spektrum zavarral élő gyermekek óvodai nevelését, tanulók iskolai nevelését-oktatását különnevelésben biztosítja. Az értelmi fogyatékos gyermekek általános iskolai osztályaiba *számos, autizmus spektrum zavarral is diagnosztizált gyermek eredményesen beilleszthető*, de a mélyebb érintettségük miatt több tanítványuk további speciális gyógypedagógiai fejlesztése miatt autista osztályokba jár. Egy ilyen óvodai és három összevont iskolai speciális autista csoport van. A panaszos gyermeke az autista tanulók III. tanulói csoportjába jár, a 2017/2018-as tanévben volt 7. osztályos. A 2011-es szakértői vélemény jelölte ki számára az Iskolát, autizmus spektrum zavarban mutatott mély érintettség miatt, azóta sérülés specifikus csoportban fejlesztik.

A tanuló csoportjában öt tanuló tanul. Két gyógypedagógus, két gyógypedagógiai asszisztens segítségével fejlesztik a tanulókat interaktív táblával felszerelt, lappal, tablettel, autizmus specifikus fejlesztő, támogató eszközökkel felszerelt osztályban. Az Iskolában a tanulókat az Irányelv alapján az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók iskolai fejlesztésének elvei szerint tanítják. Az Iskola szakmai munkáját az Autizmus Alapítvány szakmai kapcsolatával végzik, folyamatos támogatást kapva tőlük az ellátás minden területén.

Az enyhén és középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók számára kiadott kerettantervek alapján készült helyi tanterveket adaptálták az osztály tanulói számára. A tananyag kiválasztásának legfontosabb szempontja a tanított képesség egész életen át megfelelő alkalmazhatósága. *A panaszos gyermeke az enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára meghatározott tartalmak adaptációjával tanul egyéni fejlesztési terv alapján.* A gyermek autizmusban való mélyebb érintettsége, kiemelten a nyelvi és a szociális-adaptív területek tipikustól való jelentősebb eltérése ennek a tantervnek adaptálását tették lehetővé számára. A mindennapi, kiscsoportban zajló gyógypedagógiai fejlesztése mellett az *egyéni fejlesztést további szakember biztosításával áprilistól tudták megszervezni.* Az egyéni fejlesztési célkitűzéseket autizmus specifikus gyógypedagógiai diagnosztikus eszközök mutatóira, strukturált megfigyelésekre alapozták. Az édesanya a tanév elején jelezte igényét az Iskola felé, hogy a tanuló ép értelmű diagnózisát az Iskola vegye figyelembe a tanításnál, és az osztályban nehezebb pszichés állapotba került tanuló miatt is panasszal élt.

Az igazgató kifejtette, hogy az Iskola gyógypedagógiai kompetenciái még érintőlegesen sem teszik lehetővé az ép értelmű tanulók tantervének, tantárgyainak adaptációját a 7. osztályfokon.

Az Iskola újabb szakértői bizottsági felülvizsgálat elvégzését szorgalmazta, a Szakértői Bizottság 2018-ban kelt szakértői véleményét az Iskola azonnal ismertette a Tankerületi Központtal. A szakértői vélemény megállapításai a következők: „*Komplex felülvizsgálatunk, valamint a beérkező dokumentumok alapján a tanulónál átlagos övezetbe tartozó intellektuális képességek mellett az autizmus spektrum zavar mindhárom területéről továbbra is markáns tünetek tapasztalhatók, melyek jelentős mértékben akadályozzák az iskolai ismeretsajátítást és a társas alkalmazkodást. A tanuló nevelését-oktatását autizmus specifikus módszerek alkalmazása mellett az ép értelműek tanterve mellett javasoljuk.*”

Az Iskola igazgatójának véleménye szerint a panaszos gyermekének a lehető legnagyobb személyes önrendelkezés, függetlenség képességeit, készségeit kellene az iskolában elsajátítania. Ez szolgálná meglátása szerint a valós esélyegyenlőségét. A gyermek esetében a nyelvi funkciók nem a logopédiai ellátás hiányából, hanem az autizmusból fakadó jelentős mássága miatt, valamint az adaptív viselkedés jelentős, szintén az autizmusból fakadó fejlődési nehezítettsége miatt az enyhén értelmi fogyatékos tanulók tantervével való haladást, illetve az életpraktikus készségek kialakítását tartja szakmailag relevánsnak. A gyógypedagógiai fejlesztés nélkülözhetetlen feltétele az igény szerint akár a gondozási feladatokat is támogató, személyközeli, pozitív érzelmekkel áthatott sajátos kapcsolattartás. A pedagógus és a szülő közötti egyenrangúságon alapuló partneri kapcsolat a gyógypedagógiai munkájuk alapvető eleme, amelynek alapja a közös cél: a gyermekek, tanulók érdekeit képviselni. A szülői kapcsolattartás formái lehetnek napi, igény szerinti és osztályszintű, van fogadó napjuk, fogadó órájuk és szülői klubot is működtetnek. Nyílt napokat, családlátogatást is szerveznek, valamint évente mérik a szülői elégedettséget.

Az ellenőrző hazaküldése nem szabályozott, havonta kapnak tanulóik érdemjegyet az egyes tantárgyakban. Az igazgató álláspontja szerint az 5 fokú numerikus skála nem nyújt megfelelő tájékoztatást az autizmussal élő, szórt képességprofilú tanulók valódi fejlődéséről, teljesítményeiről. E tanulóik esetében speciálisan értelmezhetőek a tantárgyi teljesítmények. A bizonyítványban az osztályzat mellett minden esetben a gyermek adott félévi előmenetelét tartalmazó részletes pedagógiai jellemzésben kell összefoglalni a fejlesztés tartalmát és eredményeit. Az ellenőrzőt az érdemjegy bekerülésekor, illetve havonta tartják célszerűnek hazaküldeni. *A panaszos gyermekét tanító osztályfőnök valóban nem küldte haza a tanuló ellenőrzőjét, a szülő erre irányuló panaszja jogos. Az előzőekre tekintettel utasította kollégáit (amennyiben a következő tanévtől az elektronikus napló nem kerül bevezetésre, illetve ha amellet a szülő igényli), hogy a naplóba és az ellenőrzőbe egyúttal kerüljön be az érdemjegy és az ellenőrzőt küldje haza a gyermekkel, hogy a szülő ezúton is tájékozódhasson gyermeke előmeneteléről.*

Az Iskola elmúlt tanévben *szakértőt is hívott az Autizmus Alapítványból, mert a szülői panaszt kivizsgálva megalapozott volt az autizmus specifikus fejlesztés hiánya.* Az ott tanító kollégák helyett tehát az autizmus specifikus fejlesztést felvállaló *munkatársakat alkalmazott.* A felső tagozaton, de a 7-8. osztályban tanítandó tantárgyi tartalmakra elmondható, hogy *nincs gyógypedagógusi kompetenciájuk.*

Az Iskola a szakértői bizottság véleményét 2018. május 28-án, vagyis a tanév végén ismerhette meg. Meglátása szerint *nem vették a szakértők figyelembe az adaptív viselkedés jelentős másságát és a gyermek jelenlegi valós, és várható felnőttkori magas támogatási szükségleteit* akkor, amikor ép értelmű tanulók tantervét jelölték meg fejlesztésére. Véleménye szerint nem a korszerű, nemzetközileg elfogadott *intellektuális képességzavar* meghatározását vették alapul szakértői munkájukban. Az Iskolát úgy jelölték ki, hogy nincsenek kompetenciáik a 7-8. osztályos ép értelmű tanulók tantervének oktatásához. A szakértői véleményben foglaltakat tiszteletben tartva a Tankerületi Központtal együtt a gyermek számára megfelelő megoldási lehetőségeket keresték a válaszadás időpontjában.

1.2. Az Iskola igazgatója hivatali elődöm második megkeresésére adott válaszában kifejtette, hogy alaptalan a szülő tudomása arról, miszerint az Iskolában a gyermek személyi aktája eltűnt. Az iskolák az Nkt. alapján tartják nyilván a tanulók és szüleik ott megjelölt személyes adatait. A köznevelési intézmény az Nkt. 44. § (2) bekezdése szerint továbbítja a tanulói nyilvántartásban kezelt adatait az Oktatási Hivatalnak, mint a Köznevelési Információs Rendszert (a továbbiakban:

KIR) vezető hatóság felé. Az Oktatási Hivatal a részére továbbított adatokat az Nkt. 44. § (6) bekezdése szerint ellenőrzi és visszajelzést küld a köznevelési intézményeknek. Az Oktatási Hivatal ennek keretében 2017. november 2-a és 2018. február 28-a között szakmai ellenőrzést végzett a köznevelési intézmények körében a KIR rendszer vonatkozásában, ennek keretében észlelték, hogy a gyermek születési anyakönyvi kivonatának másolata nem állt rendelkezésre. Az adatok teljes körű ellenőrizhetősége érdekében kérték be a születési anyakönyvi kivonat másolatát.

Az autista csoportok összetételével kapcsolatosan az igazgató hivatkozott az *Irányelvre* és az Iskola 2017/2018. tanévre irányadó *pedagógiai programjára*. Az Irányelv 8.2.3.2. pontja meghatározza a speciális csoportosajátosságokat. A szükséges pedagógus létszám függ a csoportlétszámtól, a csoporttagok közti hasonló szükségletektől, az egyéni fejlesztési szükséglettől és a viselkedésproblémák súlyosságától, gyakoriságától. A szükséges egyéni fejlesztés csak megfelelő létszámú és képzettségű szakember jelenlétében biztosítható. A szakszerű integráció, illetve a súlyosan érintett tanulók minőségi ellátása csak a szükséges szakemberlétszám biztosításával valósítható meg. Törekedni kell a csoport homogenitására. Az egyéni fejlődési eltérések az általános értelmi, önállósági, beszédképességi szint, illetve a viselkedésproblémák jellege szerint további csoportbontást tehetnek szükségessé.

Az összevont osztály alkalmazásának lehetőségét az Nkt. 4. § 24. pont teremti meg, miszerint gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézményben legalább kettő, legfeljebb négy iskolai évfolyam tanulóiból alkotott osztály tanulóiból szervezhetnek összevont osztályokat. A 2017/2018. tanévben érvényes intézményi pedagógiai programban meghatározott autista csoportokra vonatkozó szervezési elvek szerint a csoportba járó gyermekek száma és a velük foglalkozó speciálisan képzett szakemberek száma, illetve egymáshoz viszonyított aránya olyan legyen, hogy az egyéni fejlesztés és egyéni kezelés minden időszakban lehetővé váljon. A csoport homogenitására a felvett gyermekek mért képességei, fejlettségi szintje és testi-fizikai adottságai figyelembevételével törekedni kell. Megfelelő szociális szint elérése esetén a tanulók részleges integrált oktatását szervezik meg. A tanulásban akadályozott tanulók osztályaiban nevelt autista tanulók számára (is) biztosítják az egyénre szabott autizmus specifikus megsegítést.

Mindezeket figyelembe véve a panaszos gyermekének csoportjába öt tanuló került, akik közül egy 13, kettő 14, és további kettő fő 15 éves. A tanulók osztályfoka 2017/2018. tanévben az alábbi volt: *egy hatodikos, három hetedikos és egy nyolcadikos tanuló*. Sajátos nevelési igény szerinti státuszok pedig *négy fő enyhe értelmi fogyatékossgal élő autista, illetve egy fő autista*.

A csoportot tanító gyógypedagógusok, gyógypedagógiai asszisztensek végzettségével kapcsolatosan az Iskola igazgatója hangsúlyozta, hogy a gyógypedagógus autizmus spektrum pedagógiája szakirányú képzés csak 2012-ben indult el. A nappali és levelező tagozaton először 2016 nyarán szerezhettek csak diplomát a hallgatók, így ilyen szakképzettséggel rendelkező szakemberek kis arányban találhatóak a munkaerőpiacon. Várhatóan a 2018/2019. tanév első félévében *egy pedagógusuk megszerzi ezt a szakképesítést*, 2018/2019. tanév szeptemberétől pedig további két munkatárs kezdi meg a kiegészítő képzést az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógia Karán, köztük az Autista III. csoport osztályfőnöke. Azt is kiemelte, hogy *nincs olyan jogszabályi előírás, amely szerint az Iskolának ilyen szakképzettséggel rendelkező munkatárssal kellene rendelkeznie*.

A Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. által 2016-ban készített „Ajánlások az autizmus-specifikus alapszolgáltatások kialakításához a köznevelésben” című dokumentum is autizmus területén elméleti tudással és gyakorlati tapasztalattal rendelkező gyógypedagógust javasol optimális személyi feltételként, még hozzá 2 tanuló 1 szakember arányban. Az igazgató szerint valamennyi az Autizmus III. csoportban tanító gyógypedagógus rendelkezik elméleti és gyakorlati tudással is, és a tanuló szakember arány a javaslatban megjelölt optimális szint felett van. Válaszában utalt arra is, hogy a szakértői vélemény a tanuló részére ajánlott fejlesztési óraszámot heti 5 órában, a tanuló foglalkoztatásra jogosult személyt pedig a jogszabályban meghatározott végzettségű szakemberként határozza meg.

A válaszadás időpontjában *a csoportban tanító egyik munkatársa sem rendelkezik gyógypedagógus autizmus spektrum pedagógiája szakirányú végzettséggel*. A pedagógusok gyógypedagógusok, egy részük értelmileg akadályozottak pedagógiai és tanulásban akadályozottak szakirányú végzettséggel, míg

más részük oligofrénpedagógiai, pszichopedagógia szakos, vagy szomatopedagógus. Mindegyikük kapott ismereteket és kompetenciákat az autizmussal élő tanulók oktatásához a képzése során. A gyógypedagógiai asszisztensek szintén rendelkeznek a szükséges szakképzettséggel.

Az Iskola igazgatója kifejtette, hogy az ép értelmű tanulók ellátásában az általános iskola 1-6. osztályáig taníthatnak gyógypedagógusi végzettséggel a pedagógusok. Meglátása szerint azonban *azokon az osztályfőkökön is kérdéses a valódi tantárgyi és szaktudományos kompetencia*. Az Iskolában nincs alkalmazásban szakos tanár a különböző tantárgyak tanításához az ép értelmű tanulók számára meghatározott tantervvel. Nincs olyan osztályuk, illetve tanulói csoportjuk sem, ahol ép értelmű, de autizmussal élő tanulókat tanítanak.

A szülő a *gyermeke csoportjának átszervezését* is nehezményezte, ezért elődöm arra kérte az Iskola igazgatóját, hogy ismertesse a csoport átszervezésének okait és módját. Az igazgató ismertette, hogy a tanulói csoportokat érintő változásokról minden esetben értesítik a szülőket az osztályfőnökökön keresztül. Az Nkt. rendelkezései alapján mind a tanulók osztályba, csoportba sorolása, mind az adott osztály/csoport pedagógusainak kijelölése az intézményvezető feladat- és hatásköre, amelyet a szakmai önállósága keretében és annak felelősségével tesz meg.

A 2017/2018-as tanév változásainak okát az igazgató az édesanyának – annak kérésére – *a Külső-Pesti Tankerületi Központban zajló személyes megbeszéléskor feltárta*. A változás oka, hogy a lehetséges leghomogénebb, leoptimálisabban együtt fejleszhető tanulói csoport létrehozása, így az ötfős, vagyis a lehető legkisebb létszámú csoport létrehozása volt a céljuk a serdülő kori pszichés változások kezeléséhez, az autizmus specifikus fejlesztésekhez. Mindez hozzájárult, hogy a 2017/2018. tanévet az Autizmus III. csoport új osztályfőnökkel kezdte meg, akinek végzettsége, képzettsége – gyógypedagógus, értelmileg akadályozottak pedagógiája és tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon – *szakmailag jobban szolgálja a csoportba sorolt tanulók fejlesztését, ezért döntött a váltás mellett*. A tanulókkal délután lévő pedagógus a tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányos végzettségű gyógypedagógus, aki a 2016/2017-es tanév elején létesített munkaviszonyt intézményben. Ez a pedagógus már akkor jelezte, hogy a kifejezetten megterhelő feladatot, az autizmussal élő gyermekek gyógypedagógiai ellátását csak abban a tanévben vállalja. A csoporthoz lehetőség volt *a jogszabályi előírást meghaladóan két gyógypedagógiai asszisztens biztosítani*. Az egyik gyógypedagógiai asszisztens, aki szintén egy évet dolgozott a csoportban, a 2017/2018. tanév elején egy másik osztályba került, mert a készségfejlesztő iskolába újonnan felvett tanulók jó részét egy másik intézményben dolgozva már ismerte, ezzel is elősegítve az abban a csoportban is autizmussal, súlyosabb értelmi fogyatékossgal érintett tanulók leggyorsabb intézményi beilleszkedését. A másik gyógypedagógiai asszisztens maradt az Autizmus III. csoportban, akinek a rátermettsége biztosította az öt főből álló tanulói csoport és az új kollégák mielőbbi összehangolódását.

A *szülők számára kivonatolt házirend kapcsán* az igazgató kifejtette, hogy Iskolája rendelkezik a 20/2012. EMMI rendeletben meghatározott követelményeknek és tartalmi előírásoknak megfelelő házirenddel. A gyakrabban előforduló, egymás gyermeke megfenyegetésének megakadályozására, az ismétlődő késések elkerülése, valamint az optimális fejlesztési/tanítási, pihenési időszakok megteremtése miatt *egy rövidített tájékoztatót* adtak a szülőknek, amely a Házirend rájuk vonatkozó részeinek a kivonata.

Hivatali elődöm kérte az igazgató magyarázatát, hogy míg a szülői házirend azt tartalmazza, hogy szülő a gyermek munkáját hétvégeként megtekintheti, addig *a panaszos az előre haladást tartalmazó füzeteket, digitális táblával tanult tartalmakat külön kérésre sem ismerhette meg*. Ezzel kapcsolatosan az igazgató kifejtette, hogy az autizmus specifikus fejlesztés nem minden eleme tekinthető meg a tanuló hazavitt füzeiben, könyveiben. Az életpraktikus feladatok, interaktív táblán végzett feladatok, kódos dobozban készített feladatok azok nem füzet alapú jellege miatt nem tekinthetőek meg otthon. Meglátása szerint nem sérült a szülő azon joga, hogy a gyermeke fejlődéséről, magaviseletéről, tanulmányi előmeneteléről rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást, neveléséhez tanácsokat, segítséget kapjon, mert számos más módon lehetősége volt tájékozódni.

Az Iskolában a kis alakú, hosszabb bejegyzésekre alkalmatlan ellenőrző, vagyis tájékoztató füzet mellett *egy ún. üzenőfüzetet is használnak a szülők, tájékoztatására*. E füzetbe írják az általános és

son kívül tájékoztatásokat, és a szülő is ezen keresztül üzen. *A panaszos gyermekeinek szülei számára is volt ilyen füzet a tanévben.* Ezt mindennap hazaadják, a bejegyzés alatt annak megtekintését igazoló aláírás szerepel. Ezen kívül *e-mail-ben* egész nap, *intézményi telefonszámokon* munkaidőben minden kolléga elérhető. A szülők nagy többsége rendszeresen él is ezekkel a napi kapcsolattartást és valós idejű tájékoztatást lehetővé tevő kommunikációs lehetőségekkel.

Az igazgató hivatkozott arra is, hogy az összesített mérési eredményeik alapján ép értelmű, de a tanulási képességeikben mélyebben érintett autizmussal élő tanulókat *valójában tanulásban akadályozottak.* Számukra nincs külön tanterv, csak enyhén értelmi fogyatékos tanterv van.

Központilag kidolgozott, valódi kerettanterv lenne megfelelő, amellyel tanulhatnának a tanulásban akadályozott enyhén értelmi fogyatékos tanulók, és a tanulásban akadályozott, de ép értelmi övezetbe eső, mélyebb tanulási problémákkal küzdő sajátos nevelési igényű tanulók is. Felvetette azt is, hogy az ép értelmű tanulók általános iskoláiban működő *összevont tanulói csoportok* lennének a leghamarabb célra vezetőek a tanulási képességeikben kevésbé érintett, ép értelműnek diagnosztizált, autizmussal élő tanulók számára. Többségi általános iskolában, kis létszámú tanulócsoportokban, megfelelően kialakított strukturált tanulási, szabadidős térben, két tanáros modellel (gyógypedagógus és többségi pedagógus, valamint gyógypedagógiai asszisztens együttes, egyidejű munkájával) megoldható lenne a feladat. A tanulókat részlegesen, idővel talán az egyéni lehetőségeknek megfelelően teljesen is integrálni lehetne a többségi osztályokba.

1.3 Az *Iskola igazgatója a harmadik megkeresésre* adott válaszában az alábbiakról adott tájékoztatást. A tanuló továbbra is az osztályában, értelmi fogyatékossgal és autizmus spektrumzavarral élő osztálytársaival tanul. Az új szakértői vélemény kifejezetten tartalmazza az ép értelmű tanterv szerinti oktatását, ezért a 2018/2019-es tanévben így szervezték meg az oktatását. A Tankerület a tanuló számára matematika, magyar nyelv és irodalom, valamint angol tantárgyakban biztosította szakirányú, az ép értelmű tanulók tantervével való haladáshoz szükséges végzettségű pedagógus óraadását egyéni felzárkóztató órák keretében.

Matematika szakos óraadó pedagógus foglalkoztatása a válaszadás időpontjáig nem volt megoldható, mivel a tanuló tanítására a tanuló megismerését követően szaktanárok nem vállalkoztak. Újabb matematika szakos tanár keresése folyamatban volt. Tervezett fejlesztési idő: heti 3 óra.

Magyar nyelv és irodalom tantárgyból az Iskolába a 2018/2019-es tanévben az utazó gyógypedagógusi hálózatban munkát vállaló, autizmus spektrum pedagógiája szakirányú végzettségű gyógypedagógusként pályakezdő, de magyar nyelv és irodalom tanári diplomával már régebben rendelkező munkatárs fejleszti a tanulót heti három órában, túlmunkában. A magyar tantárgyat tanító pedagógus szakmai véleménye szerint a tanuló autizmusban való mély érintettsége nem teszi lehetővé, hogy az ép értelműek számára készített magyar nyelv és irodalom tantárgy 8. osztályos követelményeinek megfelelően. A számára nem megfelelően kiválasztott tananyag tanítása a tanulóban dühöt váltott ki, viselkedésproblémákat idézett elő a foglalkozásokon. Az ép értelműek számára készített 8. osztályos tanterv helyett a tanuló számára a praktikus nyelvhasználat és szövegértés gyakorlása lenne a cél.

Angol tantárgyból „tanulásban akadályozottak pedagógiája”-szakirányú gyógypedagógusi diplomával és angoltanári diplomával is rendelkező pedagógus tanítja túlórában, heti két órát adva tanulóknak. A tanuló a normál követelményrendszer teljesítésére ösztönzésekkel elutasító, néha robbanékony választ ad. A tananyag követelményeit leegyszerűsítve, nehezen tudja teljesíteni.

A *többi tantárgyból* (szakember hiányában matematikából is) a tanuló az enyhén értelmi fogyatékos tanulók tantervének adaptációjával tanul. Ezzel a speciális tantervvel is csak egyéni megsegítéssel, jelentős egyszerűsítéssel, konkretizálással teljesít, különös nehézségekkel a történelem, fizika, kémia, földrajz tantárgyak elvont tartalmaiban.

Az igazgató hivatkozott az Irányelvre, amely az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók iskolai fejlesztésének elveit a következők szerint határozza meg: A tananyag kiválasztásának legfontosabb szempontja a tanított képesség egész életen át megfelelő alkalmazhatósága. A tanuló túlterheltségének elkerülése érdekében a felesleges információkat szűrni kell, mert a tipikusan

fejlődő gyermek által spontán, ösztönösen elsajátított nagy mennyiségű információ és készség az autizmus spektrum zavarral küzdő gyermek számára nehéz tananyagot jelent. A jó értelmi és nyelvi képességekkel rendelkező tanulók esetében előfordulhat, hogy az egyes műveltségi területeken meghatározott tartalmak jelentős részét a NAT-ban és a kerettantervekben meghatározott életkorban képesek elsajátítani. A NAT fejlesztési területei, nevelési céljai műveltségi területei esetükben is alkalmazhatóak a sérülés típusának megfelelő adaptációval. A kerettantervek adaptálása szempontjából az autizmus súlyosságát, az intelligenciát és a nyelvi képességeket egyaránt figyelembe kell venni. Mivel autizmus spektrumzavar az értelmi képességek bármely szintjén jelen lehet, a többségi iskolák kerettantervét, valamint az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára és a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók számára készült kerettantervet egyaránt adaptálni szükséges autizmusra. A tananyagot mennyiségi és minőségi szempontból módosítani és redukálni kellene a tanulók speciális szükségletei szerint. Az egyes műveltségi területekre vonatkozó sajátos eltéréseket a helyi tantervben, az egyéni fejlesztési tervekben kellene rögzíteni. A tananyag elsajátításához speciális módszerek és eszközök használata szükséges.

Az igazgató véleménye szerint az autizmus súlyossága, az abból eredő nyelvi képességek súlyos érintettsége *nem teszi lehetővé a többségi tantervvel való haladást még érintőlegesen és jelentősen egyszerűsítve, adaptálva sem.* Az enyhén értelmi fogyatékos tanulók tantervének megfelelő adaptációja indokolt. Számára a legfontosabb az elérhető legjobb felnőttkori szociális adaptáció, a lehető legnagyobb önállóság feltételeinek megteremtése, a szociális, kommunikációs és gondolkodási valamint az elemi önkiszolgálási és munkakészségeinek speciális fejlesztése. Hangsúlyozta azt is, hogy a tanterv meghatározása nem függhet autizmus spektrumzavarral élő tanulók esetében csupán a nonverbális intelligenciateszt eredményétől, sokkal inkább a szélesebben értelmezett taníthatóságtól, a nyelvi és a szociális adaptív képességek szintjétől, az egész életút során megjelenő támogatási szükséglettől, vagyis a valós, egyéni sajátos nevelési igénytől.

Az igazgató a tanuló számára nyújtott fejlesztések körében hivatkozott arra, hogy a tanuló az autizmussal élő tanulók speciális osztályába jár, ahol *a sérülés-specifikus fejlesztés áthatja az egész iskolai fejlesztést.* A tanuló további egyéni óráinak heti száma 7, ebből 5 egyéni tantárgyi óra az autizmus spektrumzavarának megfelelően gyógypedagógiai fejlesztés. *Egyéni fejlesztés keretében* heti 1 órában logopédiai terápián vesz részt, amit gyógypedagógus, tanulásban akadályozottak pedagógiája és logopédus szakirányon végzett pedagógus tart. Heti 1 órában komplex egyéni fejlesztésben részesül, amit oligofrénpedagógia, szurdopedagógia szakos gyógypedagógiai tanár tart.

Végül rákérdeztünk arra is, hogy a tanulónál az Iskola miért nem észlelte a korábbi szakértői véleményben foglaltakat, hogy *az nem tartalmazta az ép értelmű tanulók tantervétől eltérő oktatást.* Az igazgató ezzel összefüggésben utalt arra, hogy az intézmény vezetését 2016-tól vette át. Az ajánlott fejlesztésként az autizmus specifikus fejlesztést és a komplex gyógypedagógiai fejlesztést jelölte meg a szakértői bizottság, az Iskolát, mint enyhe és középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók tantervével, érvényes pedagógiai programmal tanító iskolát kijelölve. Vezetőként a szakértői véleményeket, a tanulók diagnózisait személyenként átvizsgálva *kezdéményezte a tanuló esetében a felülvizsgálatot a 2017/18-as tanév elején.* Csak a tanuló új, 2018. április szakértői véleményében volt olvasható először az ép tanulók tantervével való haladás előírása.

2. A Tankerületi Központ igazgatójának válaszában foglaltak szerint az édesanya 2017. november 17-én panasszal élt a fenntartóhoz. Ebben leírta, hogy gyermekük osztályánál pedagóguscserre következett be szeptemberben, s nem látnak fejlődést gyermeküknél. A panasz beérkezése után az Iskola tájékoztatását kérték. A szakértői vélemény a gyermek számára F84.9 kódot jelölt meg, nem meghatározott pervazív fejlődési zavarként. A szakértői vélemény a gyermek külön nevelését javasolta. A fenntartó képviselői személyesen egyeztettek a szülőkkel, melynek során arra jutottak, hogy mivel folyamatban van az újabb szakértői vélemény kiadása, annak ismeretében döntenek majd a továbbiakról. A 2017. december 8-án kiadott előzetes szakértői vélemény alapján a gyermek BNO kódját a szakértői bizottság módosította F84.0-ra (gyermekkori autizmus), s továbbra is külön nevelést javasolt. Mivel érezhetően december folyamán *elmérgesedett a helyzet az*

Iskola és a szülők között, ezért 2018. január 12-én ismét egyeztettek a szülőkkel, melyen az Iskola vezetője is részt vett. Ekkor véleménye szerint a szülőkkel mindent sikerült tisztázni, ahol az Iskola vezetője ígéretet tett arra, hogy a szülők a második félévben intenzívebb tájékoztatásban részesülnek és a gyermek munkáiba betekintést nyerhetnek. 2018. április 3-i keltezéssel állította ki a Szakértői Bizottság a végleges szakvéleményt, amely először említi, hogy a gyermeknek ép értelmű tanterv szerint javasolja a tanulmányokban való haladását. A szülők részéről a második tanév folyamán nem érkezett jelzés, hogy a januárban megbeszéltek ne teljesüljenek. 2018. május 20-án a Tankerületi Központ munkatársa másolatban kapott egy levelet, melyet az édesapa az osztályfőnöknek címzett, hogy a gyermeket kéri osztályismétlésre buktatni. A panaszbeadványban jelzett 2018. május 25-i szülői beadvány, kérelem a tankerületi központhoz nem érkezett meg.

Az igazgató válaszában jelezte továbbá, hogy 2018 szeptemberétől a lehetőségeihez mérten a szakvéleményben foglaltakat teljesíteni fogja.

3. *A Szakértői Bizottság vezetője válaszában az alábbiakról tájékoztatott. A panaszos gyermekének alapvizsgálatát 2011-ben az Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat 3. sz. Szakértői Bizottság Tagintézményében végezték el. A szakértői véleményben megállapították, hogy a gyermek sajátos nevelési igényű, ép értelmű autizmus spektrumzavarral küzd, különleges bánásmódot igényel, így a különnevelését javasolták az Iskolában. A szülők a szakértői véleményben foglaltakat elfogadták. A felülvizsgálat 2013-ban, majd 2015-ben történt, a diagnózis és a kijelölt intézmény változatlan maradt.*

A gyermek felülvizsgálata a 2018-as tanévtől kezdve került a Szakértői Bizottsághoz. A gyermek rendkívüli felülvizsgálatát a szülők kérték a Szakértői Bizottságnál az alábbi indoklással, hogy a tanuló számára kijelölt intézmény az ép értelmű autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermeküket enyhe értelmi fogyatékosok számára előírt kerettanterv alapján tanítja. A felülvizsgálati kérelemhez csatolták az Iskola által készített pedagógiai véleményt is. A Szakértői Bizottságot a szülők tájékoztatták, hogy a gyermek osztályában tanárcsere történt, és ezt követően véleményük szerint a gyermek fejlődése megtorpant. Korábban írott betűkkel írt, viszonylag magas számkörben számolt. Előtte voltak szociális készségfejlesztő programok és volt nyelvi, kommunikációs készségfejlesztés, amelyek elmaradtak. A szülők nem látják át, hogy mi történik a tanórákon, kevés a hazaadott iskolai anyag. Úgy gondolják, hogy olyanokkal foglalkozik gyermekük, amelyeket már korábban is tudott.

A komplex gyógypedagógiai és pszichológiai vizsgálat nyomán, valamint az Iskolából bekért pedagógiai vélemények alapján a szakértői bizottság megállapította, hogy az autizmus spektrumzavar területein továbbra is markáns tünetek tapasztalhatók, melyek jelentős mértékben akadályozzák a gyermeknél az iskolai ismeretsajátítást és a társas alkalmazkodást. Így a vizsgálat utáni konzultáció során megtörtént a szülők részletes tájékoztatása arról, hogy nem merült fel diagnózisváltás, a gyermek különnevelése indokolt. A szülők által megfogalmazott hiányosságok miatt ugyanakkor nem zárható ki az iskolaváltás lehetősége sem, bár az intézményváltás egy, az autizmus spektrum zavarral diagnosztizált gyermek állapotában nem feltétlen kivitelezhető, vagy túlzottan sok negatív következménnyel járhat. Erről a Szakértői Bizottság a szülőket tájékoztatta, majd segítségül listát kaptak az autizmussal küzdő tanulók számára kijelölhető intézményekről. A szülők szerették volna megtekinteni ezt a néhány intézményt, amely mindegyikéről elmondható azonban, hogy a lakhelyüktől távol esik.

A Szakértői Bizottság vezetője konzultált az Iskola vezetőjével, jelezte a szülők kifogásait. Azt a tájékoztatást kapta, hogy a gyermek jelenlegi osztályfőnöke képzésre jár az Autizmus Kutatócsoportba, és lelkes a speciális tudás megszerzése érdekében. Intézménykijelölés hiányában a komplex szakértői vizsgálatot követően a Szakértői Bizottság nem tudta lezárni a vizsgálati folyamatot. 2018. január 10-én a Szakértői Bizottság szakembere további konzultáció során egyeztetett a szülővel a gyermek számára leginkább megfelelő intézmény vonatkozásában, de végleges választ nem kapott. 2018. március 14-én született meg a szülők döntése, amely szerint szeretnék, ha a gyermek továbbra is jelenlegi intézményében maradna, mert ígéretet kaptak a változásokra az Iskola vezetőjétől. Ennek hatására kiadták az előzetes vizsgálati véleményt. 2018 áprilisában pedig a felülvizsgálati szakértői véleményt adták ki, melyben megerősítették a korábbi diagnózist (F 84.0 Gyermekkorai autizmus), különnevelés formájában, kizárólag iskolába járással. Az összegzés az alábbi kiegészítést is tartalmazza: „A tanuló nevelését-oktatását autizmus specifikus

módszerek alkalmazása mellett az ép értelműek tanterve szerint haladva javasoljuk.”

Az Iskola vezetőjének meghívására a Szakértői Bizottság szakemberei tanórai látogatáson vettek részt 2018. május 15-én, hogy a tanulót az Iskolában is megfigyeljék, amiről feljegyzést készítsenek. Ebből kiemelendő, hogy a gyermek autizmus spektrumzavara kifejezett, ez a csoportban még inkább szembetűnő volt, mint a vizsgálati kétszemélyes helyzetben. Nonverbális intellektuális képességei magasabbak, de a verbális és más kognitív területeken jelentkező megértési problémák, illetve az együttműködési készség súlyos érintettsége miatt *a tanulónak speciális autizmus spektrumzavarra adaptált tantervre, gyógypedagógiai módszerekre és gyógypedagógiai intézményben történő külön nevelésre van fejlődéséhez szüksége.* A látogatás során a szakemberek hiányolták a tanórai folyamatban az egyénre szabott napirendi kártyákat és a képes támogatásra épülő segédeszközök mennyiségét. Pozitívum volt azonban a tapasztalataik szerint, hogy a tanterem falain volt egy-két folyamatábra, továbbá a feladatadásban megjelent a differenciálás.

A Szakértői Bizottság szakmai álláspontja szerint az ép értelmű, autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekek számára a befogadó intézmények kijelölése folyamatosan nehézségekbe ütközik. Ennek egyik oka *az iskolai szakmai alapidokumentumok, működési engedélyek tartalma.* Ezek rögzítik, hogy *az adott intézmény a sajátos nevelési tanulók körén belül mely fogyatékos vagy zavar típus ellátásához rendelkezik megfelelő feltételekkel.* Az Nkt. 4. § 25. pontja alapján a választási lehetőségek között csak autizmus spektrumzavarral küzdők szerepelnek, nem különül el, hogy ép értelmű vagy értelmi fogyatékos autisták ellátására alkalmas-e az intézmény. *E kérdés a Köznevelési Információs Rendszer alapján sem tisztázható.* Így a szakértői bizottságok jellemzően csak személyes kapcsolatfelvétel alapján tudnak tájékozódni az intézménykijelölés során az ép értelmű autisták ellátása érdekében.

A problémák másik okát *az adatszolgáltatások* jelentik. A 15/2013. EMMI rendelet 16. § (3) bekezdése szerint a sajátos nevelési igényű gyermekeket, tanulókat ellátó óvodákról és iskolákról a sajátos nevelési igényt megalapozó fogyatékos, autizmus spektrumzavar vagy egyéb pszichés fejlődési zavar megjelölésével *a kormányhivatal, a tankerületi igazgatók, valamint az Oktatási Hivatal minden év január 31-ig tájékoztatja a szakértői bizottságokat.* Az Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat (a továbbiakban: FPSZ) az adatszolgáltatás megkönnyítésére az utóbbi évek során levélben kereste meg az adatszolgáltatókat, csatolva *egy egységes formátumú táblázatot.* Ezek visszaküldése után sikerült létrehozni a négy szakértői bizottság által használható *intézményi jegyzéket,* mely lefedi az egész fővárost. Az adatszolgáltatók azonban az alapidokumentumok alapján töltik ki a kapott táblázatot, így *a válaszokban nem különült el az ép értelmű autizmus spektrumzavarral diagnosztizált gyermekek, tanulók ellátása az értelmi fogyatékos autistákétól.* Így a kapott adatokra alapozott intézményi jegyzékben szintén egy *összefoglaló rovat* szerepel, melyet a fentiekben már említett saját információkkal tudnak kiegészíteni a szakértői bizottságok. A problémát több alkalommal jelezte a Szakértői Bizottság a tankerületi igazgatók felé. Válaszként erre azt az információt kapták, hogy azok a gyógypedagógiai intézmények, melyek alapidokumentumában az autizmus spektrumzavar szerepel, kijelölhetőek ép értelműek számára. Ezzel együtt a szakértői bizottságok minden esetben egyénileg próbálnak utánajárni, hogy a fenti csoport számára az intézmény megfelelő ellátás biztosított-e.

A problémák harmadik okát a Szakértői Bizottság vezetője *a gyógypedagógiai intézményekbe való felvételben látja.* Az együttnevelő intézmények vonatkozásában a kormányhivatal által meghatározott *körzeteket* alakítanak ki, amelyek kötelező felvételt biztosítanak az ellátási körzetben lakó gyermekek, tanulók számára. A különnevelő, gyógypedagógiai intézmények esetében ilyen körzetek nincsenek, bármelyikben elhelyezhetőek a jogosultak (ha az alapidokumentum tartalmazza az SNI típust), *gyakran szerencse kérdése, hogy van-e még hely a közeli intézményben.* Az intézmények elhelyezkedése nem egyenletes, néhol három is van (pl. Kelet-Pesti Tankerület), másutt egy sem. A gyógypedagógiai intézményekben *a férőhely kevés,* a szakértői bizottságok azzal a problémával küzdenek, hogy melyikben sikerül elhelyezni egy-egy gyermeket, tanulót. A sajátos nevelési igényűek utaztatása nehézségekbe ütközik, ezért a szülők gyakran nem tudják vállalni a távoli kerületekbe való közlekedést gyermekükkel. Ezért aránytalan teher hárul a családokra.

A problémák közé tartozik *az ép értelmű autisták ellátása az intézményekben.* Az Nkt. 47. § (4) bekezdése előírja, hogy milyen feltételek szükségesek a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók megfelelő ellátásához. Így a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő

gyógypedagógus, konduktor foglalkoztatása, a foglalkozásokhoz speciális tanterv, tankönyv, valamint speciális gyógyászati és technikai eszközök. A fenti problémával küzdő gyermekek, tanulók számára – ha nem társul az autizmus spektrumzavar értelmi fogyatékossgal – *az ép intellektust társaik számára kialakított tananyag struktúra autizmus specifikus adaptációval való kiegészítése szükséges.* Ilyen intézmény azonban nagyon kevés a fővárosban, hiányzik az akkreditált autizmus specifikus kerettanterv, valamint a gyógypedagógiai intézményekben ma is hiátust képez az autizmus specifikus tudás, eszköz, módszertár. Az Iskola az ép értelmű autisták oktatására fogékony, folyamatosan képzik magukat, munkatársaik, rendelkeznek a megfelelő adaptációval. Ezért jelölte ki a Szakértői Bizottság a szülővel egyeztetve ismét az intézményt a tanuló ellátására.

4.1 *Az oktatásért felelős államtitkár* első válaszában kifejtette, hogy a többcélú köznevelési intézmények egyike a gyógypedagógiai, konduktív pedagógia, módszertani intézmény (a továbbiakban: EGYMI), amelynek nevelési-oktatási intézményegységei külön nevelő intézményegységek, azaz kizárólag sajátos nevelési igényű gyermekeket, tanulókat látnak el. Az azonban az EGYMI jelleget már nem érinti, hogy milyen sajátos nevelési igényről van szó, azaz az EGYMI nemcsak értelmi fogyatékos tanulókat láthat el, hanem (ha szakmai alapdokumentuma azt tartalmazza) például ép értelmű autista tanulókat is. Eltérőek azonban a biztosítandó, illetve alkalmazási feltételek a különböző sajátos nevelési igény területei esetében. Az államtitkár az Iskola igazgatójának véleményével kapcsolatosan kifejtette, hogy *„A gyógypedagógusok tantárgyi kompetenciái – az ép értelmű, de más okból sajátos nevelési igényű tanulók esetében – valóban csak a 6. osztályfokig terjednek, azt követően az adott tantárgyat a tantárgynak megfelelő szakos tanárnak kell tanítania, hiszen ez felel meg a tanulók értelmi képességének. A szakos tanárok alkalmazását az intézménynek meg kell oldania, jelen esetben például (feltételezve az alacsony óraszámokat) óraadói szerződéssel.”*

Az Iskola szakmai alapdokumentuma az alábbi sajátos nevelési igény területeket tartalmazza: *„halmozottan fogyatékos, autizmus spektrumzavar, egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdők, értelmi fogyatékos - enyhe értelmi fogyatékos, értelmi fogyatékos - középsúlyos értelmi fogyatékos.”* Az Iskolának tehát van jogosítványa az ép értelmű autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók nevelésére-oktatására. Az ép értelmű képességre kidolgozott, azaz hagyományos kerettanterveket adaptálnia és alkalmaznia kellene, mint ahogyan a pedagógiai programjában is meg kellene jeleníteni.

Az Iskola azon állításával, miszerint *„az ép értelmű autizmussal élő tanulók számára kerettanterv sem létezik”* az államtitkár kifejtette, hogy a kerettantervek értelmi képesség alapján differenciáltak, azaz vannak az ép értelmű, az enyhe és a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulókra specializált kerettantervek. A kerettanterv egy olyan dokumentum, amely azt mondja meg, hogy mit és milyen mélységben kell tanítani, tehát egy taxatív felsorolás az elsajátítandó tartalmakról. *Nem a kerettanterv, hanem az Irányelv mondja meg azt, hogy hogyan kell tanítani a sajátos nevelési igényű tanuló számára a kerettantervekben foglalt tartalmakat.* Az Irányelv sajátos nevelési igény területenként mutatja be az adott sajátos nevelési igény vonatkozásában a tanulók speciális fejlesztésének elveit, céljait, feladatait és módszereit, a pedagógiai munka szakaszait, a nemzeti alaptanterv és a kerettantervek alkalmazásának módszertanát, fejlesztési területekre és kulcskompetenciákra lebontva. Az Irányelv vonatkozó része és a tanuló értelmi képessége szerinti kerettanterv együtt tehát voltaképpen az a specifikus autizmus kerettanterv, amelyet az Iskola hiányol.

A Szakértői Bizottság azon véleményével kapcsolatosan, amely szerint a befogadó intézménykijelölése folyamatosan nehézségekbe ütközik, az megkeresett államtitkár hangsúlyozta, hogy az intézmények alapító okiratait és alapdokumentumait *valóban nem tartalmazzák alábontást*, de azt a szaktárca nem is támogatja. Egy adott sajátos nevelési igény terület alábontása visszaélésekhez, a jogosítványok szűkítéséhez, végül az ellátás romlásához vezethetne. Másrészt a halmozott fogyatékossgoknál – azok sokrétűsége miatt – mindez fel sem sorolható, vagy annak kísérlete esetén szinte átláthatatlanná válna, és szintén visszaélésekhez vezethetne.

A 15/2013. EMMI rendelet értelmében a szakértői bizottság vezeti azon intézmények jegyzékét, amelyek a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók nevelését-oktatását ellátják. A 15/2013. EMMI rendelet 16. § (3) bekezdése értelmében, a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátásában részt vevő köznevelési intézményeket tartalmazó jegyzék összeállításához a megyei szakértői bizottság részére adatot szolgáltat több szerv.

Egyrészt a megyében lévő *települési önkormányzat, a fővárosi kerületi önkormányzat* – a sajátos nevelési igényt megalapozó fogyatékos, autizmus spektrum zavar vagy egyéb pszichés fejlődési zavar megjelölésével – a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelését ellátó óvodák jegyzékét és azok felvételi (működési) körzetét tartalmazó adatokat. Másrészt adatot küld a megyeszékhely szerinti járási hivatal *a sajátos nevelési igényt megalapozó fogyatékos, autizmus spektrum zavar vagy egyéb pszichés fejlődési zavar*, valamint a *nevelés, oktatás formájának* (együttnevelés, gyógypedagógiai osztályban történő különnevelés) megjelölésével. A *nemzetiségi önkormányzat és az egyéb nem állami, nem önkormányzati intézményfenntartó* által fenntartott, sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók nevelését, oktatását, fejlesztő nevelés-oktatását ellátó, illetve szakszolgálati tevékenységet végző köznevelési intézmények jegyzékét és azok felvételi (működési) körzetét tartalmazó adatokról. Harmadrészt *a tankerületi igazgató* is adatszolgáltató a sajátos nevelési igényt megalapozó fogyatékos, autizmus spektrumzavar vagy egyéb pszichés fejlődési zavar, valamint a nevelés, oktatás formájának (*együttnevelés, gyógypedagógiai osztályban történő különnevelés*) megjelölésével az SNI gyermekek, tanulók nevelését, oktatását, fejlesztő nevelés-oktatását ellátó, a tankerületi központ, az egyéb állami fenntartó fenntartásában lévő, a tankerületben működő köznevelési intézmények jegyzéke és azok felvételi (működési) körzetét tartalmazó adatok kapcsán. Végül az *Oktatási Hivatal* a sajátos nevelési igényt megalapozó fogyatékos, autizmus spektrumzavar vagy egyéb pszichés fejlődési zavar, a nevelés, oktatás formájának (*együttnevelés, gyógypedagógiai osztályban történő különnevelés*) megjelölésével a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók nevelését, oktatását, fejlesztő nevelés-oktatását ellátó, szakszolgálati tevékenységet végző gyakorló *köznevelési intézmények jegyzékét, azok felvételi (működési) körzetét tartalmazó adatokat minden év január 31-ig megküldi.*

Mindezek alapján valóban nem szabályozza a 15/2013. EMMI rendelet, hogy a szakértői bizottságnak kérdés vagy aggály esetén mit kell tennie a megküldött adatokkal, mivel evidencia a jegyzék összeállítására kötelezett fórum (szakértői bizottság) számára a pontosítás.

A gyógypedagógiai intézmények felvételi körzete kapcsán az államtitkár utalt arra, hogy valóban nincs olyan jellegű körzetük a gyógypedagógiai intézményeknek (kötelező beiskolázási körzetük), mint a hagyományos intézményeknek. Tehát az intézmények lehetnek városi, kerületi, megyei, de akár országos működési területtel rendelkezők is. Ennek az a funkciója, hogy *szabadabban lehessen az egyes intézmények között választani*, optimálisabban megvalósítható legyen az ellátás.

Az államtitkár véleményt fogalmazott meg a szakértői bizottság vezetőjének azon felvetésével kapcsolatosan is, miszerint az intézmények elhelyezkedése sem egyenletes és a sajátos nevelési igényű tanulók utaztatása nehézségekbe ütközik, ezért a szülők nem tudják vállalni a távolra való közlekedést. Az államtitkár hivatkozott arra, hogy Budapesten jelenleg összesen *311 köznevelési intézmény fogad autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekeket*, a szaktárca szerint ekkora intézményszám és Budapest közlekedésének sajátosságai miatt nehezen értelmezhető a Szakértői Bizottság felvetése. Az államtitkár válaszában azt is hangsúlyozta, hogy tudomása szerint a fővárosban nem 6 intézmény, hanem *267 intézmény* lát el ép értelmű autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekeket, tanulókat, ebből „szegregált” formában 26 általános iskola működik.

Az államtitkár utalt a 2012-ben, Európában elsőként *a gyógypedagógiai képzésen belül önálló szakirányként indított képzésre* az autizmus spektrum pedagógiája szakirányon. Tekintve, hogy az ez irányú BA képzés még csak hat évre tekint vissza, időre van szükség, míg a terepet „feltöltik” az újonnan végzett szakemberek¹. A képző intézmény maximális kapacitással működik, egyeztetések folynak, hogy más egyetemek is indítsák e szakirányt. Ezen túl a PedAkkred rendszerében jelenleg 18 akkreditált, autizmus spektrumzavarral kapcsolatos továbbképzés választható.

4.2 A Szakértői Bizottságtól kapott tájékoztatás értelmében Budapesten *a gyermek iskolázottságának megfelelő iskolatípusban összesen 6 olyan szegregált általános iskola van*, ahol ép értelmű autistákat is tanítanak, ezzel szemben az államtitkár szerint *26 általános iskola létezik*, amely alkalmas ép értelmű autisták szegregált oktatására. Így azonos kérdésben a két megkeresett szerv válaszában jelentősen

¹ Az autizmus szakirány hazai képzésének fejlesztésére korábban az ombudsman tett javaslatot az OBH-1438/2009. számú átfogó jelentésében, melyben egyébiránt az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek oktatáshoz való joga tekintetében tett számos megállapítást és javaslatot.

eltérő számú iskolára hivatkozott, feltétlenül szükséges volt ezért az *ellentmondás tisztázása, így a biztos ismételt megkereste az oktatásért felelős államtitkárt*. Tájékoztatást kért a tekintetben is, ha egy tanuló korábban több évfolyamon keresztül sajátos nevelési igénye miatt enyhe értelmi fogyatékosok kerettanterve szerint folytatta tanulmányait és a felülvizsgálatot követően a szakértői bizottság javasolja a tanuló számára az ép értelműekre vonatkozó tantárgyi követelmények szerinti tanítást, ez esetben a tanulónak milyen segítség áll a rendelkezésére, hogy korábbi tudására hatékonyan ráépülhessen az új követelményrendszer.

Az államtitkár válaszában kifejtette, hogy ha a tanuló sajátos nevelési igényű maradt (más okból kifolyólag), úgy az ún. „egyéb foglalkozás,” továbbá a sajátos nevelési igény folytán járó „egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs és rehabilitációs foglalkozás” a többletsegítség. Az Nkt. értelmében *egyéb foglalkozás* a tanórákon kívüli egyéni vagy csoportos, pedagógiai tartalmú foglalkozás, amely a tanulók fejlődését szolgálja. Az *egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitáció, rehabilitáció* a szakértői bizottság szakértői véleményében meghatározott fejlesztési területekre és a fejlesztéshez szükséges szakemberre vonatkozó javaslat figyelembevételével a sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló egyéni szükségleteinek támogatására, az akadályok leküzdésére, új funkciók kialakítására és a környezeti feltételek optimalizálására irányuló kötelező foglalkozás. Iskolák esetében rehabilitációs célú órakerettel kapcsolatos szabályozást az Nkt. 27. § (8) bekezdése és 6. számú melléklete, a 20/2012. EMMI rendelet 138. §-a együttesen tartalmaz. Az Nkt. rendelkezik arról, hogy *a tanuló annyi egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozáson vesz részt, amennyi a sajátos nevelési igényéből eredő hátránya csökkentéséhez szükséges*. A kötelező egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozások megszervezésének heti időkerete a tanítási hetek között a tanuló érdeksérelme nélkül különösen indokolt esetben átcsoportosítható. Van tehát lehetőség arra, hogy a rehabilitációs célú órakeret felhasználásakor az iskola – szakmai szempontok alapján, az adott tanulók ismeretében, – a rendelkezésre álló órakeret felhasználásának tervezése során döntsön arról, hogy egy-egy tanuló hány alkalommal vesz részt a rehabilitációs célú tanórai foglalkozáson. Ez a döntés a tanév közben is módosítható, amennyiben a tanuló fejlődése alapján ez szükségessé válik. Az átcsoportosítás lehetőségét az Nkt. a tanítási hetek között teszi lehetővé, ha ennek valós szakmai indoka van, és az nem jár a tanuló érdeksérelmével. A szabályozási cél a *fejlesztés folyamatosságának* biztosítása.

A 20/2012. EMMI rendelet 138. § (5) bekezdése értelmében az általános iskola felső tagozatán – a nevelőtestület döntése alapján – a rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozások legfeljebb ötven, középfokú iskolában legfeljebb hetvenöt százaléka a sajátos nevelési igényű tanulók tehetséggondozására, a tantárgyi követelmények eredményes teljesítését szolgáló felzárkóztatásra is fordítható. A nevelőtestület az erre irányuló döntését félévenként köteles felülvizsgálni, és a tanuló fejlődésének ismeretében megerősíteni vagy módosítani. Ezen túl az iskola esetében a jogszabály nem tartalmaz korlátozást vagy kötelezvényt arra nézve, hogy az adott gyermek hány fős csoportban (vagy egyéni formában) vegyen részt az egészségügyi, pedagógiai célú rehabilitációs, illetve rehabilitációs foglalkozáson.

Megjegyezte az államtitkár, hogy egyetlen tanuló sem terhelhető a végtelenségig: a tanulók heti 25-36 kötelező óraszámán túl szervezik meg a fenti foglalkozásokat, így minden további pluszfoglalkozás tényleges eredményre nem vezet.

Az államtitkár egyben rendelkezésre bocsátotta az FPSZ által az egyedi ügy kapcsán felmerült kérdés tisztázása érdekében az épértelmű autisták szegregált iskolai oktatását végző intézmények tekintetében lefolytatott vizsgálat eredményét. Az FPSZ a vizsgálat során feltárta, hogy a Szakértői Bizottság a tanuló vizsgálatának befejeztével a diagnózis megállapítása után a szülőktől azokról az intézményekről tájékoztatta a hat iskolát tartalmazó listával, amelyek ismereteik és véleményük szerint gyermeke számára *leginkább megfelelő ellátást* tudják biztosítani, így az *egy szűkített felsorolás volt*. Az FPSZ főigazgató jelezte, hogy felhívta a Szakértői Bizottság figyelmét arra, hogy a továbbiakban a befogadó intézmény kijelölése során a teljes intézményi listát ismertessék a szülőkkel. Az FPSZ főigazgatója vizsgálati eredményét ismertető levelében megjegyezte, hogy az államtitkár által hivatkozott és az autisták ellátását biztosító *34 intézményről szóló tételes lista* és az FPSZ nyilvántartásának összehasonlítása során *29 azonos intézményt letek fel*, további *5 intézmény esetében azonban eltérést tapasztaltak* a kapott felsorolás és az adatbázisok között.

Továbbá egy olyan intézményt is találtak, amely ellát ép értelmű autistákat szegregált csoportban, de a szaktárca általi felsorolásban nem szerepelt.

A főigazgató megjegyezte levelében, hogy az összesítés dokumentumokra épül, de a gyermekek, tanulók intézményi elhelyezését *egyéb tényezők* (pl. szabad férőhelyek, az intézmény speciális adottságai, a család helyzete, az intézmény befogadó készsége) is befolyásolják.

5. Az *ELTE Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Kar dékánja* a különnevelésben résztvevő ép értelmű autista tanuló tanításával kapcsolatosan az *alábbi álláspontot* alakította ki. Ha egy tanuló több éven keresztül az enyhén értelmi fogyatékos (tanulásban akadályozott) tanulók kerettanterve alapján folytatta tanulmányait, akkor *komoly segítséget igényel ahhoz, hogy 8. osztályban teljesítse a többségi általános iskolai kerettanterv követelményeit*. Korábbi tudása az általános iskolai tananyaghoz képest *lényegesen kevesebb*, mivel az eltérő tantervű intézményben a tananyag kevesebb tartalmában, mennyiségében. Az eredményes tanulás érdekében a tanuló számára nemcsak a 8. osztályos tankönyvsomag beszerzése lenne szükséges, hanem minden felső tagozatos (5. 6. 7. osztályos) tankönyvnek és munkafüzetnek a rendelkezésére kellene állnia, hogy a hiányzó ismeretanyagot bepótolhassa.

Feltétlenül szükséges a tanuló számára *egyéni felzárkóztató foglalkozások szervezése és megtartása*, ahol az eltérő tantervű tantervi követelmények és a többségi (általános iskolai) tantervi követelmények közötti különbség megfelelő szakember támogatásával áthidalható a tanuló számára. Az autizmus spektrum pedagógiájában komoly szakmai tapasztalatokkal rendelkező szakemberekkel való konzultációt követően hangsúlyozta azt is, hogy gyakran *még egy tanév* (például eltérő tantervű első osztály után a tanulmányok általános tantervű második osztályban való folytatása) *után is nehéz feladatot jelent* a tanuló számára a hiányzó ismeretanyag pótlása.

Tekintettel arra, hogy az autizmus spektrumzavar diagnózis esetén az adaptív viselkedés nehézségei minden esetben tapasztalhatók, ezek a nehézségek megnyilvánulnak a tanuló tanulási képességeiben is. A megváltozott tanulási képességek miatt a tanuló számára *akkor is szükséges biztosítani a tanulás támogatásához az autizmus spektrum pedagógiája szakirányon végzett gyógypedagógust, ha a tanuló intellektuális képességei az ép övezetbe tartoznak*. Az ép értelmű tanulóakra vonatkozó kerettanterv követelményeinek teljesítéséhez a tanítást az Irányelv 2. mellékletének 8. fejezetében foglaltak szerint kell megvalósítani, az autizmus specifikus tanulás-támogatás mellett a hatékony felzárkóztatáshoz szükséges felső tagozatban tanító szaktanárok bevonása is, mivel az ép értelmű tanulók esetében a 7. és 8. osztályban a szaktantárgyak oktatására ők jogosultak.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A biztos feladat- és hatáskörét, az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságait az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha hatóság (ideértve a közszolgáltatást végző szervet is) tevékenysége vagy mulasztása az alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja értelmében közszolgáltatást végző szervnek minősül függetlenül attól, *hogy milyen szervezeti formában működik az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv*. Az Nkt. 1. § (2) bekezdésében rögzíti, hogy a köznevelés közszolgálat, és amelynek általános kereteit és garanciáit az állam biztosítja. Az Nkt. 74. § (1) bekezdése értelmében *az állam gondoskodik* – az óvodai nevelés, illetve a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelése kivételével – *a köznevelési alapfeladatok ellátásáról*. A fentiek alapján az *Iskola, a fenntartó, a Szakértői Bizottság* egyértelműen a *közszolgáltatást végző szervek közé sorolható*, így az ombudsman vizsgálati jogosultsága az érintett intézményekre, illetve a fenntartóra egyértelműen kiterjed.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja és (3) bekezdése alapján a biztos tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak a védelmére és a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére.

II. Az érintett alapvető jogok és elvek tekintetében

Az alapjogi biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

Az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amely ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában kiemelte, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel mondta ki, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, XI. cikk (1)-(2) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének és 70/F. § (1)-(2) bekezdésének, szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve és az oktatáshoz való jog tekintetében nem hoz olyan érdemi változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így pedig az elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozatai indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket. A tisztességes eljárás jogának érvényesülése kapcsán érdemes kiemelni, hogy immár külön alkotmányi rendelkezés nevesíti *a tisztességes hatósági eljárás*hoz való jogot.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, **demokratikus jogállam**. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára*. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet, hogy a jogállamiságnak számos összetevője van, az egyik legfontosabb alapkövetelmény *a közbatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége, a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok*

számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Demokratikus jogállamban ahhoz, hogy a személyek életviszonyaikat, működésüket, magatartásukat a jog által előírtakhoz tudják igazítani, az elvárt kötelezettségeiknek eleget tudjanak tenni, *szükség van a joganyag és a jogi eljárások stabilitására. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.*

2. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján **minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez**, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, **az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú**, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését a kötelező – és ezzel összhangban – bárki számára ingyenesen hozzáférhető alapfokú oktatással biztosítja.

Az Alkotmánybíróság a 3046/2013. (II. 28.) AB határozatában kiemelte, hogy az oktatáshoz való jog, valamint az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség tartalmával már több határozatában foglalkozott, az ezekben kifejtett álláspontját pedig az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdésével összefüggésben is fenntartja. Hangsúlyozza, hogy a mindenkori *törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége az oktatási rendszer működtetésének folyamatos figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása.* Az alaptörvényi követelmények keretén belül, indokolt esetben a törvényhozót megilleti az oktatási intézményrendszer módosításának, átalakításának joga. A megtett lépésekért éppúgy, mint a szükséges intézkedések elmaradásáért a felelősség a mindenkori kormányzatot terheli.

3. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése alapján Magyarország **az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés**, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel **nélkül biztosítja**. Az egyenlő bánásmódhoz való jog a jogegyenlőség kifejeződése, melynek megfelelően megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba, azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és a kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni. A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség biztosítása, előmozdítása az állam számára eltérő jellegű, de szorosan összekapcsolódó feladatot, kötelezettséget jelent. A jogegyenlőség megteremtése, az egyenlő méltóságú személyként kezelés biztosítása elsődleges állami kötelezettség, míg az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít. Lehetőséget, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságukból, állapotukból – így különösen az életkorukból, egészségi állapotukból, betegségükből, testi vagy szellemi fogyatékoságukból – adódó sajátos, kiszolgáltatott helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás nem fakultatív feladat: az állam itt köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően és súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására.

4. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország **az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti**. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy **Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket és a fogyatékosággal élőket**. Az Alaptörvény tehát a gyermekeket és a fogyatékosággal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről

egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, fogyatékoság) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt *objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás nem fakultatív feladat: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően egyenlőtlen helyzet felszámolása érdekében.* Az állam relatíve jelentős szabadságot élvez abban, hogy pontosan milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlőség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcél: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét.

Rá kell mutatni arra, hogy **az előnyben részesítés követelménye a társadalom valamennyi területén érvényesítendő elv, amelynek értelmében fogyatékosággal élő személy nem részesülhet rá nézve sérelmes elbírálásban, kirekesztésben, fogyatékosága miatt nem lehet korlátozott a más emberek számára elérhető közjavakhoz való hozzáférésben.** Miután a fogyatékos személyek az őket mindenki mással egyenlően megillető jogaikkal állapotukból fakadóan kevésbé tudnak élni, számos akadállyal kénytelenek szembesülni társadalmi életük és joggyakorlásuk során, ezért indokolt, hogy előnyben részesüljenek. Az egyenlő esélyű hozzáférés elve azt jelenti, hogy a fogyatékos emberek a többségi társadalom tagjaival azonos minőségben és mennyiségben tudják igénybe venni a közszolgáltatásokat. Ehhez pedig a közszolgáltatásokat a fogyatékos személyek különböző csoportjai eltérő szükségleteire figyelemmel kell megszervezni.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség előmozdítása az állam számára eltérő jellegű, de szorosan összekapcsolódó feladatot jelent. *A jogegyenlőség megteremtése, az egyenlő méltóságú személyként kezelés biztosítása elsődleges állami kötelezettség, míg az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít.* A CRPD preambuluma szerint a részes államok elismerik, hogy bárkinek a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése. Kötelezettséget vállaltak, hogy meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést az Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében; megtesznek minden megfelelő intézkedést. Ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékosággal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében; kutatásokat és fejlesztéseket valósítanak meg. *A CRPD 7. cikke értelmében a részes államok minden szükséges intézkedést meghoznak, hogy a fogyatékosággal élő gyermekek számára más gyermekekkel azonos alapon biztosítsák valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes körű gyakorlását. Minden, a fogyatékosággal élő gyermekekkel kapcsolatos intézkedés során elsődlegesen a gyermek legfőbb érdekeit kell figyelembe venni.*

5. Az Alaptörvény XXIV. cikke immár kinyilvánítja a tisztességes eljáráshoz való jogot. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet arra, hogy a jogállamiságnak számos összetevője van. Irányadó alkotmánybírói tézis, hogy a jogállamiság elvéből folyó egyik legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, *a közigazgatás törvény alá rendeltsége. A közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik, a jogkorlátozásra adott felhatalmazást pedig törvényi szinten pontosan kell meghatározni.* Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

6. Az Alaptörvény a jogorvoslathoz való jogot az alkotmányos alapjogok között rögzíti. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerint *mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.* Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint a jogorvoslathoz való jog, mint alkotmányos alapjog immanens tartalma az *érdemi határozatok tekintetében, a más szervhez vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége.* A jogorvoslathoz való jog tényleges érvényesüléséhez a „jogorvoslás” lehetősége, vagyis az is szükséges, hogy a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát. A jogorvoslathoz való jognak az Alaptörvényben való garantálása a rendes jogorvoslatra vonatkozik.

A jogorvoslathoz való jog lényeges tartalma kiterjed a jogorvoslati lehetőségről vagy annak hiányáról való tájékoztatásra is. A tájékoztatási kötelezettséget az egyes eljárási kódexek is kiemelik, hangsúlyozva, hogy a jogorvoslatról való tájékoztatás nem múlhat az egyes hatóságok mérlegelésén, belátásán. A jogorvoslathoz való jog törvényben meghatározottak szerint gyakorolható, ezért az egyes eljárásokban eltérő szabályozás lehetséges. Az érintettnek tehát minden olyan esetben, amikor azt az adott jogszabály lehetővé teszi, meg kell adni a lehetőséget arra, hogy az általa sérelmezett döntés ellen jogorvoslattal éljen. A jogorvoslati fórumnak ennek megfelelően döntési helyzetben kell lennie. A formális, a jogi szabályozás miatt eleve kilátástalan jogorvoslat nem kielégítő. Lényeges, hogy *a közigazgatási eljárásokon kívül eső eljárásokban is eleget kell tenni a jogorvoslati lehetőségekről való tájékoztatásnak*. A jogorvoslati lehetőség biztosítása tehát *nem formai* (jogszabály biztosítja vagy kizárja), *hanem tartalmi* (ténylegesen biztosítva volt-e) kérdés.

III. Az ügy érdeme tekintetében

1. Az Iskola intézkedésével szemben a fenntartóhoz benyújtott irat értelmezése kapcsán

Az Nkt. 37. § (2) bekezdése értelmében a szülő **a nevelési-oktatási intézmény döntése, intézkedése vagy intézkedésének elmulasztása** ellen – a közléstől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított 15 napon belül – a gyermek érdekében **eljárást indíthat**. A szülői kérelem tárgyában az Nkt. 37. § (3) bekezdése alapján **a fenntartó jár el**, és hoz másodfokú döntést többek között a jogszabálysértésre vagy az intézmény belső szabályzatának megsértésére hivatkozással benyújtott kérelemről.

Lényeges kiemelni ennek kapcsán, hogy az intézmény *fenntartójának döntéshozatali joga szinte korlátlan* az Nkt. 38. § (1) bekezdése szerint: a kérelmet elutasíthatja, a döntést megváltoztathatja, megsemmisítheti, a nevelési-oktatási intézményt új döntés meghozatalára utasíthatja. A kérelem elbírálására az Nkt. 37. § (4) bekezdése kijelöli a fenntartón belül azt a személyt is, aki döntésre jogosult. Ez a személy egy állami fenntartású nevelési-oktatási intézményben minden esetben a fenntartó vezetője. A másodfokú eljárás során a döntéshozót az Nkt. 38. § (3) bekezdésében rögzített eljárási szabályok kötik, nevezetesen **„A jogorvoslati kérelem elbírálása során a tényállás tisztázására, a határidők számítására, az igazolásra, a határozat alakjára, tartalmára és közlésére, a döntés kérelemre vagy hivatalból történő kijavítására, kicserélésére, kiegészítésére, módosítására vagy visszavonására az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.”**

Mindezek ismeretében az ügyben *megvizsgáltam, hogy a szülő által hivatkozott dokumentum „kérelem” megérkezett-e a fenntartóhoz, mi volt annak tartalma*. A szülő állítása szerint 2018. május 25-én levélben fordult a gyermek osztályfőnökéhez, amelynek másolatát a fenntartóhoz is eljuttatták. A Tankerületi Központ vezetője a megkeresésre adott válaszában arra hivatkozott, hogy hozzájuk a szülő által megjelölt dátummal *kérelem nem érkezett*. A rendelkezéseimre bocsátott egy a szülőtől származó e-mailt azonban, amelyet a szülő a gyermeke osztályfőnökének küldött. Ebben azt kérte, hogy gyermekét „buktassák meg,” mivel a gyermek számára az érintett tanévben az iskola semmit sem tanított, hanem csak visszafejlődött.

A feltárt tényállás alapján a szülő által hivatkozott *irat címzettje valóban nem a Tankerület volt, hanem az Iskola egyik alkalmazottja*. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a Tankerületi Központnak a hozzá beérkezett irat alapján *nem keletkezett volna intézkedési kötelezettsége, figyelemmel az Nkt. alapján alkalmazandó Ákr. szabályaira*. A Tankerületi Központ mindezek nyomán akkor járt volna el jogszerűen, ha a szülőtől hozzá érkező levelet az Ákr. alapján értelmezi, majd az Ákr. 17. §-a alapján a kérelmet visszautasítja, hiszen a hatóság a hatáskörét és illetékességét az eljárás minden szakaszában hivatalból vizsgálja. Ha valamely eljárási feltétel hiányát észleli, és kétséget kizáróan megállapítható az ügyben illetékességgel rendelkező hatóság, az ügyet átteszi, ennek hiányában a kérelmet visszautasítja, vagy az eljárást megszünteti.

Mindezzel összefüggésben megállapítom, hogy a Tankerületi Központ az irányadó törvényi szabályozás helytelen értelmezéséből eredő mulasztása, a hozzá másolatban beérkezett szülői beadvány elbírálásának elmaradása az érintett szülő tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggésben visszaállást okozott.

2. Az épértelmű tanuló számára biztosított oktatás formája és tartalma kapcsán

A sajátos nevelési igényű tanulók oktatása kapcsán az Nkt. 47. § (1) bekezdése garanciális jelleggel rögzíti: *e tanulóknak joguk van abhoz, hogy különleges bánásmód keretében állapotuknak megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljenek attól kezdve, hogy igényjogosultságukat megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani.*

A feltárt tényállás szerint a gyermek állapotáról készült rendelkezésemre álló legkorábbi 2011-ben készült szakértői vélemény, illetve annak rendszeres felülvizsgálata során készült dokumentum is rögzítette a gyermek sajátos nevelési igényét, a külön nevelés szükségességét, *azonban azok nem tartalmaztak a gyermek értelmi állapotára vonatkozó semmilyen kitételt.* A tanuló számára a 2011-es szakértői vélemény az Iskola autista csoportját jelölte ki. *A 2018 áprilisi szakértői vélemény a vizsgálatkérésben utal arra, hogy a szülők azt jelezték, hogy gyermeküket a 2017/2018-as tanévtől tanulásban akadályozott tanterv szerint tanítják, holott diagnózisa szerint autizmus spektrumzavar mellett épértelmű.*

A Tankerületi Központ a 2018-as szakértői vélemény ismeretében a 2018/2019-es tanévtől a tanuló érdekében matematika, magyar nyelv és irodalom, valamint angol tantárgyak esetén tett intézkedéseket az Iskola felé a szakirányú, az épértelmű tanulók tantervével való haladáshoz szükséges végzettségű pedagógus biztosítása érdekében. Az Iskola igazgatója jelezte, hogy a matematika szakos óraadó pedagógus foglalkoztatása – tanárhiány miatt – azonban nem volt megoldható. A többi tantárgyból (szakember hiányában matematikából is) a tanuló az enyhén értelmi fogyatékos tanulók tantervének adaptációjával tanul. A tanuló további egyéni óráinak heti száma 7, ebből 5 egyéni tantárgyi órát kap, amelyek az autizmus spektrumzavarának megfelelően gyógypedagógiai fejlesztések is. További egyéni fejlesztés keretében heti 1 órában logopédiai terápián vesz részt, valamint heti 1 órában komplex egyéni fejlesztésben részesül.

Az államtitkár hangsúlyozta, hogy az Iskola a szakmai alapidokumentuma szerint jogosult az épértelmű autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók nevelésére-oktatására, így az oktatás során az épértelmű képességre kidolgozott kerettanterveket is adaptálnia és alkalmaznia kellene. A kerettanterv azt mondja meg, hogy mit és milyen mélységben kell tanítani, mindemellett figyelemmel kell lenni az Irányelvre, amely a sajátos nevelési igény területenként mutatja be az adott sajátos nevelési igény vonatkozásában a tanulók speciális fejlesztésének elveit, céljait, feladatait és módszereit, a pedagógiai munka egyes szakaszait, a NAT és a kerettantervek alkalmazásának módszertanát, fejlesztési területekre és kulcskompetenciákra lebontva. Az Irányelv vonatkozó része és a tanuló értelmi képessége szerinti kerettanterv együtt tehát voltaképpen a specifikus autizmus kerettantervként határozható meg. A szakos tanárok alkalmazását az intézménynek kell megoldania, például (feltételezve az alacsony óraszámokat) óraadói szerződéssel.

Mindezt az ELTE BGGYK dékánja kiegészítette azzal, ha egy tanuló több éven keresztül az enyhe értelmi fogyatékos (tanulásban akadályozott) tanulók kerettanterve alapján folytatta tanulmányait, akkor tudása az általános iskolai tananyaghoz képest lényegesen kevesebb. *Az eredményes tanulás érdekében a tanuló számára az előzőek miatt nemcsak a 8. osztályos tankönyvsomag beszerzése szükséges, hanem minden felső tagozatos (5. 6. 7. osztályos) tankönyvnek és munkafüzetnek rendelkezésre kell állnia, hogy a hiányzó ismeretanyagot bepótolhassa. Továbbá szükséges a tanuló számára egyéni felzárkóztató foglalkozások szervezése és megtartása, ahol a tantervi követelmények közötti különbség megfelelő szakember támogatásával áthidalható.* Mivel az autizmus spektrumzavar diagnózis esetén az adaptív viselkedés nehézségei minden esetben tapasztalhatók, ezek a nehézségek megnyilvánulnak a tanuló tanulási képességeiben is. A megváltozott tanulási képességek miatt a tanuló számára akkor is szükséges biztosítani a tanulás támogatásához az autizmus spektrum pedagógiája szakirányon végzett gyógypedagógust, ha a tanuló intellektuális képességei az ép övezetbe tartoznak.

Mindezek alapján megállapítom, hogy az Iskola az érintett tanuló számára nem biztosította a szakértői véleményben foglalt különleges bánásmódot, nem tett meg minden olyan szükséges intézkedést (pl. nem adaptálta az épertelműek kerettantervét, nem biztosította a szükséges tankönyveket, nem álltak rendelkezésre szakos tanárok), amely hozzájárulhatott volna a tanuló megfelelő oktatásban való részvételéhez. Mindezen mulasztások tartós, több tanéven keresztül fennállása a jogbiztonság követelményét sértette, a tanuló állapotának megfelelő oktatáshoz való hozzájárulását akadályozta, ami az oktatáshoz való joggal összefüggő súlyos visszasságot okozott.

Utalni kell továbbá arra is, hogy az Iskola igazgatójának véleménye szerint a tanulónál az autizmus súlyossága nem teszi lehetővé a többségi tantervvel való haladást még érintőlegesen sem, a szakértői véleményben előírt többségi tantervvel történő haladása irreleváns. Hangsúlyozta azt is, hogy a tanterv meghatározása nem függhet autizmus spektrumzavarral élő tanulók esetében csupán a nonverbális intelligenciateszt eredményétől, sokkal inkább a szélesebben értelmezett taníthatóságtól, a nyelvi és a szociális adaptív képességek szintjétől, az egész életút során megjelenő támogatási szükséglettől, vagyis a valós, egyéni sajátos nevelési igényétől.

Az igazgató e véleménye nyomán rögzíteni szükséges, hogy **a szakértői bizottság szakértői véleményében foglalt tartalmi elemeket szakmailag az oktatási-nevelési intézmény vezetője önkényesen nem bírálhatja felül, azokhoz kötve van.** Amennyiben az Iskola igazgatója úgy látta, hogy tapasztalatai nyomán a szakértői véleményben foglaltak felülvizsgálata szükséges, akkor annak megvan a maga, jogszabályban meghatározott eljárásrendje. Eszerint lépéseket tehet a szakértői vélemény soron kívüli felülvizsgálatára, de mindaddig, amíg e véleményt a szakértői bizottság nem vizsgálta felül, addig az abban foglaltakat kell biztosítani az iskolai oktatás-nevelés során.

3. Az épertelmű autista tanulók számára kijelölhető iskolák vonatkozásában

A vizsgálat során a Szakértői Bizottság megfogalmazta, hogy **a sajátos nevelési igényű tanulók megfelelő oktatási intézményben való elhelyezése folyamatosan nehézségekbe ütközik,** ezért fontosnak tartottam az e kérdéskörrel összefüggő körülmények – a konkrét ügyön túlmutató – feltárását és alapjogi elemzését is.

Az államtitkár hangsúlyozta, hogy az intézmények alapító okiratai és alapidokumentumai szándékosan nem tartalmazzák az egyes sajátos nevelési igény típusonként további alábontást, mert az visszaélésekhez, a jogosítványok szűkítéséhez, így az ellátás romlásához vezethet. Másrészt a halmozott fogyatékoságoknál – azok sokrétűsége – miatt fel sem sorolható, vagy annak kísérlete esetén átláthatatlanná válna a nevelési-oktatási intézmények által ellátott alapfeladat. A 15/2013. EMMI rendelet ugyan azt sem szabályozza, hogy ha a szakértői bizottságnak kérdései merülnek fel a rendelkezésre álló adatokkal, akkor mit kell tennie, mert az államtitkár szerint ez „alából” elvárt a jegyzék összeállítására kötelezett szakértői bizottságtól. Az államtitkár nem értett egyet a Szakértői Bizottság azon felvetésével sem, hogy az intézmények elhelyezkedése sem egyenletes. Budapesten összesen 311 köznevelési intézmény fogad autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekeket, ebből 267 köznevelési intézmény (óvoda, általános iskola stb.) épertelmű autisták nevelését-oktatását látja el, míg 44 intézmény ellát olyan gyermekeket, akiknél az autizmushoz valamilyen mértékű értelmi fogyatékoság is társul. A 267 ép értelmű autistát ellátó nevelési-oktatási intézményből 34 működik szegregáltan², ebből pedig 26 általános iskola van.

Az FPSZ rendelkezésére álló adatbázisban ugyanakkor az államtitkár által hivatkozott és az autisták ellátását biztosító 34 intézmény közül csak 29 azonos intézményt letek fel, további 5 intézmény esetében eltérést tapasztaltak a kapott felsorolás és az adatbázisok között. Emellett egy olyan intézményt is találtak, amely ellát ép értelmű autistákat szegregált csoportban, de a szaktárca általi felsorolásban nem szerepelt. Az Oktatási Hivatal nyilvános adatbázisa szerint 31 szegregált olyan nevelési-oktatási intézmény van Budapesten, amely autizmus spektrumzavarral küzdő gyerekek számára biztosít nevelést-oktatást, ebből 25 intézményben van általános iskolai oktatás.

² A jelen jelentésben használt szegregált oktatás alatt a sajátos nevelési igényű tanulók számára külön nevelést, oktatást biztosító köznevelési intézményeket értjük.

A feltárt tényállás alapján elsőként rögzítenem kell azt, hogy a szaktárca válasza alapján *tisztázódott az egyedi panaszügyben kiadott intézményi listával kapcsolatosan felmerült ellentmondás*, mivel a panaszosnak a szakértői bizottság által átadott lista egy, a szülővel egyeztetett szűkített lista volt.

Az adott fogyatékossgal élő tanulók számára nevelés-oktatást biztosító intézményeket tartalmazó adatbázisok között ugyanakkor jelentős eltérésekre derült fény. A feltárt tényállás alapján eltérő számú, illetve adott esetben más-más intézményt jelenített meg minden válaszadó szerv, ide értve a szaktárcát és a szaktárca felé tájékoztatást nyújtó FPSZ vezetőjét, valamint az Oktatási Hivatal által vezetett nyilvános adatbázist a vizsgált szegregált oktatási feladat ellátásánál az adott fogyatékossgai típus tekintetében. Mindez alátámasztja a Szakértői Bizottság által előadottakat: **az intézményi lista a nevelési-oktatási intézmények által ellátott alapfeladatok tekintetében pontatlan, nem aktualizált, nem is kellően megbízható. Így ez az adatbázis akadályt, nehézséget jelenthet, az eljárás elhúzódását okozhatja a sajátos nevelési igényű gyermekek iskolakijelölése folyamatában.**

A 15/2013. EMMI rendelet 16. § (2) bekezdése értelmében a szakértői bizottság az államtitkár által részletesen ismertett adatszolgáltatás alapján összeállított intézményjegyzék alapján tájékoztatja a szülőt azon lehetőségekről, amelyek alapján sajátos nevelési igényű gyermeke a korai fejlesztésben és gondozásban, az óvodai nevelésben, a fejlesztő nevelésben részt vehet, illetve a tankötelezettségének eleget tehet. A gyermek számára a köznevelési intézményt a szülő választja ki a szakértői bizottság által javasolt intézmények közül.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a nevelési-oktatási intézmények által az egyes fogyatékossgai típusa alapján ellátandó alapfeladatok tekintetében a szakértői bizottságok számára jelenleg rendelkezésre álló intézményi listák pontatlanságai, aktualizálásuk elmaradásából eredő hiányosságai a jogbiztonság követelményét sértik, továbbá hatásukban alkalmasak arra, hogy az érintett szülők tisztességes eljáráshoz, a gyermekek megfelelő oktatáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzanak, a jogsérelem közvetlen és súlyos veszélyét vetik fel.

Az eljárás során vizsgáltuk a Szakértői Bizottság vezetője által felvetett további kérdést, amelyet **a tanulóknak a gyógypedagógiai intézményekbe való felvételével** összefüggésben fogalmazott meg. Utalt arra, hogy az együttnevelő iskolák esetén a kormányhivatal felvételi körzeteket alakít ki, amelyek kötelező felvételt biztosítanak a felvételi körzetben lakó tanulók számára. Ezzel szemben *a különnevelő, gyógypedagógiai intézmények esetében ilyen körzetek nincsenek*. Ha a sajátos nevelési igényű tanulók számára a szakértői bizottság *külön oktatást javasol, akkor számukra tulajdonképpen az állapotuk számára megfelelő bármelyik szegregált iskola kijelölhető, ha az alapidokumentum tartalmazza az adott sajátos nevelési igény típusát*. A szakértői bizottság vezetője hangsúlyozta, hogy gyakran csak szerencse kérdése, hogy van-e még hely a közeli intézményben, és a főváros területén ezen iskolák elhelyezkedése sem egyenletes. Tekintettel arra, hogy a gyógypedagógiai intézményekben a férőhely kevés, a szakértői bizottságok folyamatosan küzdenek azzal a problémával, hogy melyikben sikerül elhelyezni egy-egy gyermeket, tanulót. Mindezzel kapcsolatosan jelezte azt is, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók utaztatása nehézségekbe ütközik, a szülők gyakran nem tudják vállalni a távoli kerületekbe való közlekedést gyermekükkel.

Az egyedi ügyben a szülőnek a szakértői bizottság által kiadott intézményi listán 6 olyan intézmény szerepelt, amelyben volt szabad férőhely illetve nem volt kétséges – az egyedi ügy alapját is képező – az ép értelmű autista tanuló oktatásához szükséges alapfeladat ellátásához szükséges feltételek megléte. *A felsorolt 6 intézmény egyike sem a tanuló lakóhelyétől szolgáló XVIII. kerületben volt, hanem a III., IV., VIII., XII., XIII és XIV. kerületben voltak elérhetőek.*

Az **államtitkár** is megerősítette, hogy a különnevelő gyógypedagógiai intézmények esetében nincsenek körzetek, bármelyikben elhelyezhetőek a jogosultak, ha az alapidokumentum tartalmazza a sajátos nevelési igény típusát. A Szakértői Bizottság vezetőjének álláspontjával ellenben arra hivatkozott, hogy e megoldásnak **a szabadabb iskolaválasztás célja és mindez elősegíti az optimálisabb szegregált oktatás megvalósíthatóságát**. *Véleménye szerint az intézményszámra és Budapest közlekedésének sajátosságaira figyelemmel a sajátos nevelési igényű tanulók utaztatása a fővárosban nem ütközik nehézségekbe*, emiatt nem releváns, hogy a szülők nem tudják vállalni a távoli közlekedést.

A fent megismert vélemények ismeretében arra kerestem választ, hogy a fogyatékossgal élő tanulók külön nevelésének-oktatásának biztosításának milyen sajátos követelményei vannak. A köznevelést meghatározó jogszabályok egyértelműen csak a normál iskolába járó tanulók esetére tartalmazzak a kötelező felvételi iskola meghatározásával kapcsolatos szabályokat. Az Nkt. 50. § (6) bekezdése kimondja, hogy *az általános iskola azt a tanköteles tanulót köteles felvenni, átvenni, aki életvitelszerűen az általános iskola körzetében lakik.* A 20/2012. EMMI rendelet 22. § (6) bekezdése értelmében életvitelszerű ott lakásnak minősül, ha a tanulónak a kötelező felvételt biztosító iskola körzetében van a lakóhelye, ennek hiányában a tartózkodási helye.

Hasonló jellegű **garanciális rendelkezés a külön nevelő oktatási intézmények esetén nem található.** Az Nkt. 50. § (9) bekezdése azonban utal arra, hogy *a sajátos nevelési igényű tanulók nevelés-oktatását több megyére, országészre kiterjedően ellátó nevelési-oktatási intézmény működési, felvételi körzetének meghatározása előtt az intézmény székhelye szerint illetékes köznevelési feladatokat ellátó hatóságnak be kell szereznie az érdekelt köznevelési feladatokat ellátó hatóságok véleményét.*

Ombudsmanként szükséges felhívnom a figyelmet a kérdés kapcsán a CRPD 24. cikk 1. pontjára. Eszerint a részes államok elismerik a fogyatékossgal élő személyek oktatáshoz való jogát. E jognak a *hátrányos megkülönböztetés nélküli, az egyenlő esélyek alapján történő megvalósítása céljából* a részes államok befogadó oktatási rendszert biztosítanak minden szinten, továbbá élethosszig tartó tanulási lehetőséget nyújtanak. Továbbá a CRPD 24. cikk 2. b) pontja rögzíti, hogy az előzőekben ismertetett jog érvényesítése során a részes államok biztosítják többek között, hogy a fogyatékossgal élő személyek **a lakóközösségükben élő többi személlyel azonos alapon férnek hozzá a befogadó, minőségi és ingyenes alapfokú oktatáshoz, valamint a középfokú oktatáshoz.**

Mindezek ismeretében *az államtitkár válaszában foglaltakkal nem tudok egyetérteni.* Hiába van a fővárosban több, – a megállapításom előző pontja szerint vitatott számú – az ép értelmű autisták külön nevelését-oktatását biztosító intézmény, ha az nem érhető el az érintett tanuló lakóközösségében. *Álláspontom szerint a sajátos nevelési igényű tanulók esetében jelenleg nem biztosított a CRPD 24. cikk 2. b) pontjában támasztott követelményeknek való megfelelés.* A település nagyságára és közlekedési sajátosságaira való hivatkozás a megfelelő oktatáshoz való hozzáférés kapcsán több okból sem elfogadható. Jelen esetben *a lakóközösség fogalma* Budapest nagysága miatt ténylegesen nem tágn, hanem csak *szűken, a szorosan vett terület vonatkozásában* értelmezhető.

Az AJB-1837/2017. jelentésben a szaktárcával egyetértésben hivatali elődöm a következőket fejtette ki. *„A szaktárca jogértelmezési álláspontjával egyetértésben hangsúlyozni kívánom, hogy a szakértői bizottság által kijelölt intézmény a bizottság véleménye alapján válik kötelező felvételt biztosító iskolává, a tanulót az iskola ugyanis köteles felvenni, így az iskola fenntartójának feladatává válik a tanuló iskolába való utaztatásának a megszervezése és költségeinek viselése. Az oktatáshoz való jog, az oktatáshoz, illetve fejlesztéshez való tényleges hozzáférés egyik alapvető előfeltétele, hogy a gyermekek oktatási intézménybe való eljuttatása biztosított legyen.”*

Mivel a szakértői bizottság által kijelölt iskola osztja a kötelező felvételt biztosító iskola jogi helyzetét, a külön nevelést biztosító iskolák esetén is *szükséges* a tanuló tartózkodási helyéhez, vagy lakóhelyéhez igazodó felvételi körzet meghatározása. Ez segítheti ugyanis elő a CRPD 24. cikk 2. b) pontjában rögzített követelmény érvényesülését: a fogyatékossgal élő személyek számára a lakóközösségükben élő *többi személlyel azonos alapon hozzáférhető oktatás biztosítását.*

Mindezek alapján megállapítom, hogy az országos, illetve több megyére, vagy a főváros teljes területére kiterjedő ellátási körzetek felállítása odavezet, hogy a lakóközösségükben élő többi személytől eltérő módon biztosítható csak a sajátos nevelési igényű tanulóknak az állapotukhoz igazodó oktatáshoz való hozzájutás. Mindez a helyzet az esélyegyenlőség elvével, illetve a külön nevelésre jogosult tanulók oktatáshoz való jogával összefüggő visszasságot idéz elő, továbbá pedig nem egyeztethető össze hazánk által a CRPD keretében vállalt nemzetközi jogi kötelezettségekkel sem.

Intézkedéseim

A jelentésben feltárt, alapvető jogokkal összefüggő visszasság orvoslása, illetve jövőbeni bekövetkezésük lehetőségének a megelőzése érdekében

1. Az Ajbt. 37. §-a alapján *javaslom* az emberi erőforrások minisztere számára, hogy fontolja meg a külön nevelésre jogosult sajátos nevelési igényű tanulók oktatását biztosító köznevelési intézmények olyan felvételi körzetét meghatározó szabályok megalkotásának kezdeményezését, amely igazodik az érintettek tényleges, szűkebb lakókörnyezetéhez;
2. az Ajbt. 31. §-a alapján *ajánlással fordulok* az emberi erőforrások miniszteréhez, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a szakértői bizottságok által vezetett intézményi listák és a szülők tájékozódását elősegítő, az egyes köznevelési intézmények nyilvánosan is kereshető adatbázisának a mielőbbi pontosítása és folyamatos aktualizálása érdekében;
3. az Ajbt. 32. §-a alapján *kezdeményezem* a Külső-Pesti Tankerület vezetőjénél, hogy a jövőben valamennyi hozzá érkező szülői kérelmet a vonatkozó jogszabályok szerint, az Nkt. által meghatározott Ákr. szabályai alapján bírálja el és hozzon döntést;
4. az Ajbt. 32. §-a alapján *kezdeményezem* a Budapest XVIII. Kerületi SOFI Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény vezetőjénél, hogy a jövőben az intézmény alapfeladatára és a jogszabályi követelményekre figyelemmel teljeskörűen biztosítsa az ép értelmű autista gyermekek és tanulók számára a szakértői véleményben meghatározott tartalmú nevelést-oktatást.

Budapest, 2020. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos